

Ort och datum
Stockholm, 2024-04-11

Handläggare
Carita Fallström

Er referens
Ju2024/00057

Justitiedepartementet

Remissvar över betänkandet Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1)

Vårdförbundet tillstyrker i huvudsak utredningens förslag. Förbundet anser att utredningen borde ha föreslagit att brottet förolämpning mot tjänsteman även ska omfatta utövare av samhällsnyttiga funktioner.

Vårdförbundet är ett yrkesförbund som tillvaratar medlemmarnas fackliga intressen och utvecklingen av professionerna för legitimerade barnmorskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor. Förbundet har 114 000 medlemmar, varav drygt 90 000 är yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård. Vårdförbundet arbetar för en personcentrerad, säker och nära vård samt en jämlik hälsa.

Allmänna synpunkter

I betänkandet beskrivs att utsattheten för våld, hot och trakasserier är stor och att den har ökat inom hela den offentliga förvaltningen. Vårdförbundet instämmer i den bild utredningen beskriver. Den ökade utsattheten är väldigt tydlig inom hälso- och sjukvården. Vårdförbundet genomför regelbundet s.k. Novus-undersökningar om förekomst av hot och våld på medlemmarnas arbetsplatser. Undersökningarna har genomförts 2018, 2020 och 2022. Av resultaten framgår att problematiken ökat för varje år undersökningarna har genomförts. Andelen som svarar att muntliga hot förekommer på arbetsplatsen har ökat från 36 procent 2018, till 41 procent 2020 och till 43 procent 2022. Andelen som svarar att fysiskt våld förekommer på arbetsplatsen har ökat från 18 procent 2018 till 20 procent 2020 och till 22 procent 2022. Förekomst av vapen har ökat från 5 procent 2020 till 7 procent 2022.

I betänkandet lyfts ett antal bidragande faktorer så som ett hårdare samhällsklimat, organiserad eller gängrelaterad brottslighet m.m. Inom hälso- och sjukvården kan man enligt Novus-undersökningen 2022 se förklaringar som psykisk ohälsa, påverkan av alkohol/droger, oro för anhöriga, att man upplever att man inte blivit tagen på allvar etc. En tredjedel (29 %) anger att den främsta anledningen till hot/våld är kriminell belastning/gängrelaterat. Här vill Vårdförbundet lyfta en oro för vad som kan hända om förslagen i betänkandet Ökat

informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel, SOU 2023:6, genomförs. Om hälso- och sjukvården ska bli skyldig att lämna ut ännu fler uppgifter än idag till brottsbekämpande myndigheter kan risken för våld och hot mot hälso- och sjukvårdspersonalen öka. Våld och hot är som framgår redan idag ett stort arbetsmiljöproblem i hälso- och sjukvården och läget kan ytterligare försämrans om personalen uppfattas som polisens förlängda arm. I detta sammanhang kan även nämnas förslag om informationsskyldighet gällande s.k. papperslösa som ytterligare kan försämra förtroendet för hälso- och sjukvården. Det är angeläget att riksdagen inte beslutar om lagstiftning som ökar konfliktytorna mellan vård sökande och hälso- och sjukvårdspersonal och därmed ökar risken för hot och våld.

Det är helt oacceptabelt att hälso- och sjukvårdspersonal som har till uppgift att hjälpa och stödja människor som är i behov av vård utsätts för hot och våld. Utifrån detta är det angeläget att skyddet för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier stärks. Detta skulle kunna ske genom utredningens förslag om skärpta straff med mera, men det räcker inte. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten måste ha de resurser som krävs för att lagföra de brott som anmäls. Det krävs vidare att arbetsgivarna tar sitt ansvar och bedriver ett aktivare systematiskt och förebyggande arbetsmiljöarbete med riskanalyser, säkerhetsplanering och utbildningsinsatser. Det krävs också att arbetsgivarna tar ansvar för att alla tillbud om hot och våld anmäls och rapporteras till Arbetsmiljöverket. Hot och våld behöver också polisanmäls när sekretessreglerna medger det. Arbetsgivarna måste ge de medarbetare som utsätts för brott ett aktivt stöd genom hela rättsprocessen. Dessutom ska bemanningen planeras så att medarbetare inom vården inte behöver arbeta ensamma i situationer som kan bli hotfulla.

Synpunkter på förslagen

Kap. 6 – 8 om brott mot tjänsteman m.m.

Vårdförbundet tillstyrker förslagen om att:

- brott mot tjänsteman förtydligas genom att brott mot tjänsteman ska omfatta vissa angrepp som sker *vid* myndighetsutövning (kap. 6),
- det straffbara området för hot mot tjänsteman utvidgas (kap. 7) samt
- 17 kap. 2 § brottsbalken förtydligas och moderniseras samt brottets beteckning ändras till angrepp mot tjänsteman (kap. 8).

Kap 9 om förolämpning mot tjänsteman

Vårdförbundet är positivt till att det införs en straffbestämmelse om förolämpning mot tjänsteman. Enligt betänkandet förutsätts att brottet sker vid myndighetsutövning eller för att tvinga fram, hindra eller hämnas på åtgärd vid myndighetsutövning. Detta utesluter i princip att hälso- och sjukvårdspersonal omfattas då det är relativt sällan hälso- och sjukvårdspersonal ägnar sig åt myndighetsutövning. Vårdförbundet anser att bestämmelsen bör omfatta även utövare av samhällsnyttiga funktioner, dvs. även hälso- och sjukvårdspersonal då förolämpningar utgör

ett problem även för dem i deras yrkesutövning. Hälso- och sjukvårdspersonal ska, lika lite som exempelvis poliser, behöva tåla förolämpningar inom ramen för sin yrkesutövning.

Om utövare av samhällsnyttiga funktioner inte skulle omfattas skulle det kunna uppstå situationer där olika yrkesgrupper, som är med om samma händelse, behandlas helt olika i straffrättslig mening. Om exempelvis både polis och ambulanspersonal deltar vid ett omhändertagande av en patient och en anhörig uttrycker sig nedsättande och förolämpande mot såväl polis som ambulanspersonal skulle yrkesutövarna ha helt olika möjligheter att få brotten prövade i domstol. En åklagare skulle kunna lagföra brottet mot polisen som förolämpning av tjänsteman, medan ambulanspersonalen skulle vara hänvisad till att väcka enskilt åtal. Det är inte rimligt att "samma" brott kan komma att hanteras så olika.

Om utövare av samhällsnyttiga funktioner omfattas av bestämmelsen skulle brottet också ligga under allmänt åtal vilket är nödvändigt för att bestämmelsens ska få praktiskt genomslag. Om utövare av samhällsnyttiga funktioner omfattas skulle regleringen också vara mer i enlighet med brotten om våld och hot mot tjänsteman och angrepp mot tjänsteman som ju också kan omfatta utövare av samhällsnyttiga funktioner.

Vårdförbundet kan inte se att det av kommittédirektiven tydligt framgår att frågan om förolämpning mot tjänsteman inte ska kunna omfatta utövare av samhällsnyttiga funktioner. Förbundet anser inte heller att hänvisningen till att konsekvenserna inte är möjliga att överblicka är ett tillräckligt skäl att inte lämna förslag i denna del.

Kap. 10 – 12 om våldsamt motstånd, skärpta straff och sabotage mot blåljusverksamhet

Vårdförbundet har inga synpunkter på förslagen om:

- ändringar av våldsamt motstånd (kap. 10),
- straffskärpningar för vissa brott mot tjänstemän (kap. 11) eller
- att straffskalan för sabotage mot blåljusverksamhet inte bör ändras (kap. 12).

Kap. 13 om minskad exponering av namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder

Vårdförbundet instämmer i utredningens bedömning att offentlig makt inte ska utövas av anonyma beslutsfattare eller makthavare. Av hänsyn till rättssäkerhet, insyn och möjligheter till ansvarsutkrävande bör namn på beslutsfattare fortsätta vara en offentlig uppgift. Detta är en viktig fråga för förtroendet för offentlig verksamhet.

Kap. 14 Skydd för uppgifter om offentliganställda

Vårdförbundet instämmer i att bestämmelserna om sekretess i personaladministrativ verksamhet inte ska ändras.

VÅRDFÖRBUNDET

Sineva Ribeiro
Förbundsordförande